

Er du blitt forskjellsbehandlet på grunn av alderen din? Nå blir det endelig forbudt å diskriminere eldre, også utenfor arbeidslivet.

S

tortinget vedtok i juni i år å slå sammen fire forskjellige diskrimineringslover til en felles Likestillings- og diskrimineringslov. Den store nyheten er at alder er tatt med som nytt diskrimineringsgrunnlag utenfor arbeidslivet.

I motsetning til mange andre land har Norge hittil ikke hatt noe generelt forbud mot diskriminering – usaklig forskjellsbehandling – på grunn av alder. Derimot har det vært en rekke lover som verner andre grupper mot diskriminering på alle samfunnsområder. Det har altså vært forbudt å diskriminere noen på grunn av deres kjønn, etnisitet, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, språk, religion og livssyn, nedsett funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk – men ikke alder.

Frem til nå har det vært tillatt å diskriminere eldre blant annet ved salg av varer og tjenester, innenfor helse- og omsorgssektoren og innenfor offentlige velferdsordninger. Men heretter kan du, hvis du opplever deg diskriminert på grunn av din alder, i mange tilfeller kunne kreve forholdet brakt inn for diskrimineringsnemnda eller domstolene og på den måten kreve erstatning. Dette gjelder for eksempel eldre som på grunn av sitt fødselsår nektes adgang på et utested, eller som blir nektet å leie bil eller bolig.

ERIK RÅD HERLOFSEN

Advokat med arbeidsrett som sitt spesialfelt.

Har vært medlem av Statens seniorråd siden 2004 og har deltatt i flere debatter om aldersdiskriminering.

Grunnloven ikke god nok

Grunnloven fikk i 2014 ny språkdrakt. Det følger nå av Grunnloven § 98 at «*Alle er like for loven og Intet menneske må utsettes for usaklig eller uforholdsmessig forskjellsbehandling.*»

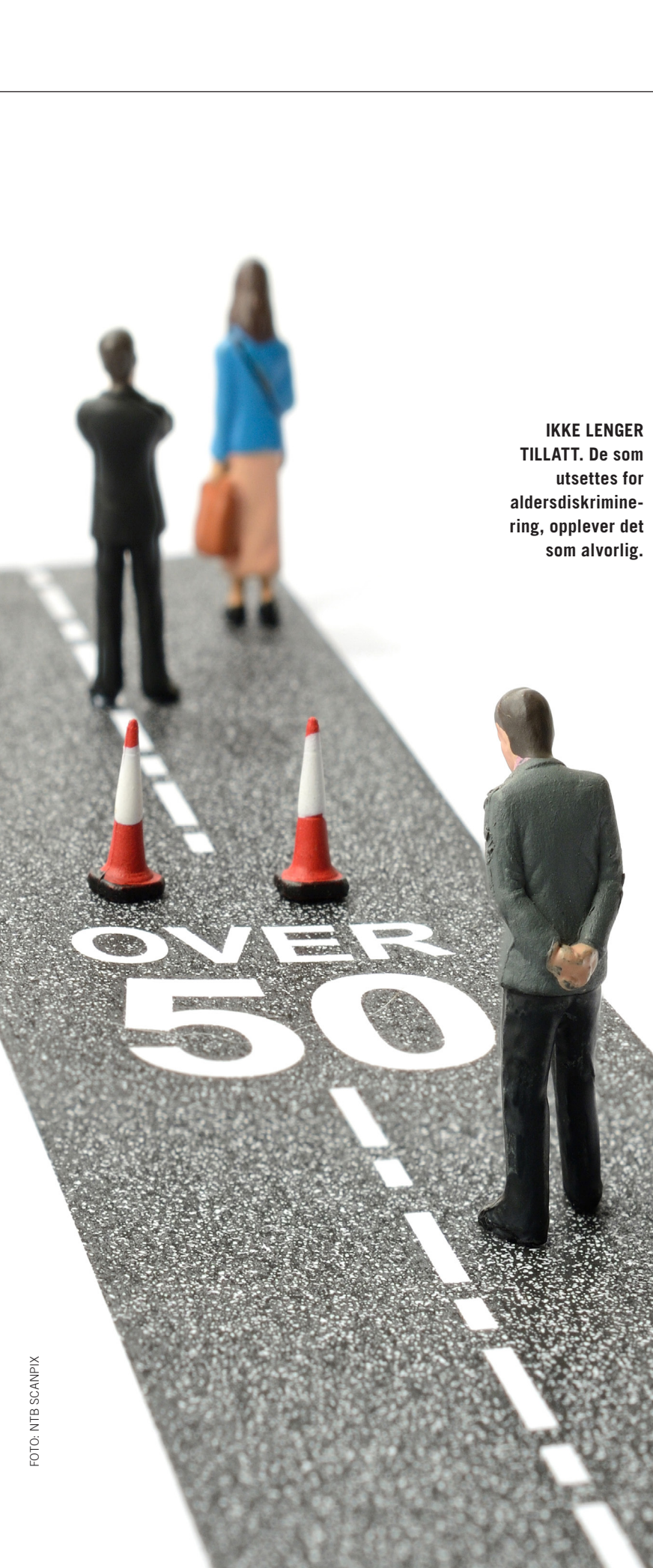
Man skulle kanskje tro at en slik vid grunnlovsbestemmelse vil gi tilstrekkelig beskyttelse for alle mennesker, og at den verner om den enkeltes integritet, verdighet og frihet. Men loven gir ingen føringer på hvor omfattende vernet må være, eller hvilke formål som krever vern, og det var derfor på tide at Stortinget bestemte at alder blir likestilt med andre grunnlag for diskriminering.

Forkommer ofte

Bakgrunnen for lovendringen er at flere undersøkelser gir indikasjoner på at aldersdiskriminering forekommer hyppig også utenfor arbeidslivet. De som utsettes for slik diskriminering, opplever diskrimineringen som alvorlig.

Myndighetene mener at det er behov for å endre holdninger til alder, og at et forbud mot diskriminering kan være et nyttig virkemiddel i så måte.

Dessuten går også utviklingen internasjonalt i retning av forbud mot aldersdiskriminering på alle samfunnsområder.

IKKE LENGER TILLATT. De som utsettes for aldersdiskriminering, opplever det som alvorlig.

Saklig forskjellsbehandling fortsatt tillatt

Formålet med å innføre et aldersdiskrimineringsforbud er å ramme urimelig og usaklig forskjellsbehandling på grunn av alder. Myndighetene presiserer derfor i den nye loven at forskjellsbehandling som har et saklig formål, som ikke er urimelig overfor den eller de som forskjellsbehandles, kan aksepteres. Aldersgrenser som følger av lov eller forskrift, vil derfor fortsatt være tillatt. Det samme gjelder honnørrabatter og andre fordelaktige priser som er aldersbetinget.

Alder ikke bare negativt

I en del sammenhenger skiller alder seg fra andre grunner til diskriminering. Det blir blant annet presisert at alle mennesker gjennom livet passerer de samme aldersgrensene, og at forskjellsbehandling på grunn av alder ikke nødvendigvis er en forskjellsbehandling mellom individer, men et praktisk og nøytralt kriterium.

Vektlegging av alder vil ofte ikke innebære at man stilles dårligere enn andre. Inndeling i grupper basert på alder innen idretten er ett eksempel.

I en del sammenhenger vil aldersgruppene få det samme tilbudet. Dette kan for eksempel gjelde golfturneringer hvor man skiller mellom senioren og yngre golfspillere.

Lovlige og ulovlige aldersgrenser

Aldersgrenser fastsatt i lover og forskrifter blir ikke berørt av den nye loven. Årsaken er at myndighetene frykter mange rettssaker hvor resultatet ofte er basert på den enkelte dommers subjektive skjønn. Det vil ofte være ulike oppfatninger om hvordan goder og byrder i samfunnet bør fordeles. Myndighetene mener at slike avveininger ikke bør avgjøres gjennom rettsanvendelse i forvaltning og rettsapparat, men av folkevalgte organer.

Alder vil ofte være en hensiktsmessig avgrensning for å spisse ordninger mot de

gruppene som har størst behov. Dette innebærer at alder kan være en måte å operasjonalisere prioriteringer som er underlagt folkevalgt kontroll. Slike prioriteringer vil i de fleste tilfeller måtte anses som en legitim politisk prioritering.

Andre aldersgrenser vil imidlertid nå kunne være ulovlige. Det gjelder for eksempel lokale aldersgrenser for oppfølging av psykiatriske pasienter over 60, eller aldersgrenser for deltakelse i slankeprogram for personer med helsefarlig overvekt som i dag er satt til 18 - 65 år. Det kan også stilles spørsmål ved hvorvidt begrensninger i stipend og forskningsmidler til forskere over 70 år heretter står seg.

Fordelaktige priser

Det vil fortsatt være anledning til å ha forskjellige priser for ulike aldersgrupper. For at prisdiskriminering skal være tillatt, er det imidlertid et vilkår at forskjellsbehandlingen må være fordelaktig – med andre ord en positiv forskjellsbehandling. Formålet med forskjellsbehandlingen må altså være å gi noen en bedre pris enn andre. Loven tillater dermed ikke å sette en høyere pris for eldre fordi man ikke ønsker eldre som kundegruppe.

Bank og forsikring

Forskjellsbehandling som ikke gjelder aldersgrenser i lover og forskrifter og som ikke gjelder fordelaktige priser til ulike aldersgrupper, må vurderes etter den generelle bestemmelsen om lovlig forskjellsbehandling.

Det betyr at det bare er tillatt å nekte noen en vare eller tjeneste på grunn av alder hvis det anses å være saklig, nødvendig og ikke urimelig.

Det samme gjelder hvis en bank eller et forsikringsselskap setter høyere priser for bestemte aldersgrupper.

Er gebyrer på papirfaktura en ulovlig diskriminering av eldre? Av lovens forarbeider går det frem at slik forskjellsbehandling har et saklig formål, og at den derfor ikke rammes av diskrimineringsforbudet.

Bruk av moderne teknologi har en stor samfunnsøkonomisk gevinst og har også en miljø-

messig side. Myndighetene mener dessuten at slik forskjellsbehandling også er nødvendig. Et forbud ville redusere det som er gode grunner til å ta i bruk effektiviserende teknologi.

Mange banker og forsikringsselskaper har ulike priser på ulykkes-, helse- og reiseforsikring avhengig av kundens alder. Dessuten varierer prisene og «aldersgrensene» ofte mellom de ulike leverandørene, noe som illustrerer at «aldersgrensene» ikke er saklig begrunnet. Likevel er det ikke meningen at diskrimineringsforbudet skal stå i veien for at alder skal kunne brukes som en beregningsfaktor ved forsikringstjenester og andre finansielle tjenester, der alder utgjør en risikofaktor og risikovurderingen er basert på relevante og nøyaktige data.

En konsekvens av den nye loven er at flere banker nå bør gjennomgå sine aldersgrenser, for eksempel grenser for å få lån, kredittkort eller reiseforsikring.

Kilder: Stortingsproposisjon 81 L, LDO 12/966, LDO 10/1551, LDO 10/1705,

FREDNING AV ALDERSGRENSER?

Det er prisverdig at myndighetene nå har innført et forbud mot aldersdiskriminering også utenfor arbeidslivet. Dette gir et kraftig signal om at forskjellsbehandling på grunn av fødselsdato ikke lenger er akseptabelt. Men det er uheldig at mange unødvendige og utdaterte lovfestede aldersgrenser nå fredes for domstolsbehandling. Det gjenstår dessuten å se om lovendringen medfører reelle endringer i samfunnet, for eksempel innenfor helse- og omsorgssektoren.

Loven vil tre i kraft fra 1. januar 2018.